

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Fecr Yayınları: 283

Şİİ DÜŞÜNCEDE TARİH DIŞI
HZ. FATİMA YORUMU

Güldane GÜNDÜZÖZ

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
ANKARA ÖZGÜR WEB OFSET
MATBAACILIK SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0312.385 70 77 (Sertifika no: 34333)

2. Baskı: Aralık 2018

ISBN: 978-605-7570-15-4

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

ŞİÎ DÜŞÜNCEDE
TARİH DIŞI
HZ. FATİMA YORUMU

Güldane GÜNDÜZÖZ

Ankara 2018

Dr. Öğr. Üyesi Güldane GÜNDÜZÖZ

Nevşehir’de doğdu. Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden mezun oldu. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Samsun ve Ankara’da farklı okullarda öğretmenlik yaptı. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde “*Bektaşî Kültüründe Yemek Motifi*” adlı teziyle yüksek lisansını, aynı enstitüde “*Tasavvuf Kültüründe Tâc Sembolizmi*” adlı tez çalışması ile doktorasını tamamladı. Bir süre Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde öğretim görevlisi olarak çalıştı. Hâlen Kırıkkale Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Tasavvuf Anabilim Dalı’nda öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. *Doğunun Hükümdarı*, (Antik Kitap Yayınevi, İstanbul: 2007); *Bektaşî Kültüründe Yemek Motifi*, (Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara: 2015) ve *Tasavvufta Tâc Sembolizmi*, (Büyüyenay Yayınları, İstanbul: 2017) yayımlanmış eserlerinden bazılarıdır.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	7
ÖN SÖZ	9
I- TARİH DIŞI HZ. FATİMA TİPOLOJİSİNİ BESLEYEN ONTOLOJİK YAPI	11
II- TARİH VE TEMSİL ARAKESİTİNDE İDEOLOJİK BİR HZ. FATİMA İMAJİ İNŞASI	23
III- HZ. FATİMA VE HZ. MERYEM ARASINDAKİ ANALOJİLERİN İLHAMI	29
IV- TARİHSEL ŞAHSİYETTEN UHREVİ VARLIK İNŞASINA: <i>TARİH DIŞI BİR HZ. FATİMA TİPOLOJİSİ</i>	37
V- HZ. FATİMA İLE İLGİLİ ONTOLOJİK BİR KİMLİK ARAYIŞI	41
VI- HZ. FATİMA'DAN NÜR, LOGOS VE SOPHİA'YA EPİSTEMOLOJİK BİR SİÇRAMA	43
VII- ANALOJİDE KUTSAL ANA İMGESİ: <i>BAKİRELİK, DOĞURGANLIK VE İFFET</i>	49
VIII- İLAHİ GÜCÜN İNSANA SİRAYETİ: <i>ŞEFAAT YA DA İLAHİ TEMSİLCİ OLMAK</i>	57
IX- HZ. FATİMA VE DÜNYEVİ İNAYET: <i>ŞİFA VE BEREKETİN İKONLAŞMASI</i>	63
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	69
KAYNAKÇA	73
DİZİN	79

KISALTMALAR

- A. Eser : Aynı Eser
b. : Bin
c. : Cilt
çev. : çeviren
DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Edt. : Editör
haz. : Hazırlayan
Hz. : Hazreti
m.ö. : Milattan önce
No : Numara
nşr. : Neşreden
ö. : Ölüm
s. : Sayfa
ss. : Sayfalararası
TDVY : Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
thk. : Tahkik
ty. : Tarih yok
vd. : Ve diğerleri
vol. : volume
vr. : Varak
yy. : Yayın evi yok
Yay. : Yayınları
Yz. : Yazma

ÖN SÖZ

Şii düşüncede tarihsel Hz. Fatıma'ya yüklenen ontolojik ve eskatolojik anlamın mahiyetinin ortaya konulması, özellikle Hz. Meryem ile kurulan analoginin çözümlenmesinde yatmaktadır. Şii düşünce sisteminde Hz. Fatıma figürü ile tarihi verileri aşan ve vucudi (varoluşsal) olduğu kadar uhrevî boyutta aktif rol alan bir Hz. Fatıma imgesi tasavvur edilmiştir. Bu tasavvur, Şii gelenek içinde imamet nazariyesinin kurumsallaşmasında, şefaatchilik ve arabuluculuk gibi uhrevî ya da şifa vericilik gibi dünyevi tezahürleri ile Hz. Meryem'in karizmasına oldukça benzer biçimde istihdam edilmiştir.

Hz. Fatıma'nın Allah katında hüküm verici bir figür ve kainatın işleyişinde bir güç olarak görülmesi, başka bir ontolojik kabul ile çok yakın bir ilişki içindedir. Bu kabul, Hakikat-i Muhammediyye, Nur-ı Muhammedi ve İnsan-ı Kamil ekseninde ifadesini bulmakta ve bu anlayış ilahi nurun seçilmişlere intikali düşüncesiyle Hz. Fatıma'yı tarih dışı bambaşka bir kişiliğe büründürmektedir. Bilahare bu durum, farklı unsurlar ve benzerliklerle daha da deruni bir yapı kazanmaktadır.

Bu cümleden olarak Şii gelenekte Hz. Fatıma ve Hıristiyanlıkta Hz. Meryem, derin bir ontoloji ve çile ortaklığında değerlendirilmekte; böylece bu analogi, çeşitli adlandırmalar, bakirelik, doğurganlık, iffet, şefaatchilik, şifa ve bereket kaynağı olma, semavi bir varlık olarak dünyaya gelme, ilahi rızıklara muhatap olma gibi konularda kendisini göstermektedir.

Nihayet Şii düşüncede Hz. Fatıma figürü, bir taraftan ahistorik (tarih dışı) bir yapıda manevi bir güç kaynağı olarak şekillenirken, diğer taraftan Hz. Meryem tasavvurunda olduğu gibi ikonografik yapıya bürünmektedir. Böylece Hz. Fatıma, Hıristiyanlıktaki "mediatrix" kavramına yakın bi-

çimde “hüküm ve hikmet sahibi bir şefaatçi” olarak tasavvur edilmektedir. Şifa ve bereket kaynağı olarak da görülen Hz. Fatıma, Hz. Meryem’den etkilendiği kadar, özellikle Altayistik alanda Umay Ana figüründen de etkilenmiş, bunun tabii sonucu olarak halk arasında Fatıma Ana Eli şeklinde bir ikon da tezahür etmiştir.